

Uvodna riječ

Bosanskohercegovačka periodika iz oblasti humanističkih nauka posljednjih nekoliko decenija ima vlastiti razvojni put. Predstoje ozbiljne analize broja, forme, kvaliteta i međunarodnog rejtinga naučnih časopisa koji primarno pokrivaju polje historije, jezika i književnosti. Danas se letimičnim pregledom može zaključiti da se istraživački historiografski rezultati objavljuju u više bosanskohercegovačkih gradova u preko tri-deset časopisa lokalnog ili šireg karaktera, od kojih, svaki pojedinačno, ima svoje mjesto u različitim krugovima historičara. Takva situacija nalaže pokušaj sistematskog i strateškog pristupa prema pitanju postojanja i daljnjeg razvoja navedenih časopisa.

U takvim okolnostima, *Prilozi* Instituta za historiju – jedan od dva naučna časopisa Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu – koji je sada već obilježen kao vodeći bosanskohercegovački naučni časopis iz oblasti historije s polustoljetnom tradicijom publikovanja, ima imperativ zadržati dostignute naučne standarde, a na urednicima i saradnicima koji učestvuju u kreiranju sadržaja svakog novog broja ostaje stalna obaveza promišljanja o njegovoj daljnjoj domaćoj i međunarodnoj poziciji, imajući u vidu prethodnu napomenu i zahtjeve vremena u kojem se nalazimo.

Stoga, rad na pripremi i finalizaciji konačnog sadržaja 51. izdanja *Priloga*, predstavljao je još jedan ozbiljan uređivački izazov. Za ovogodišnji broj pristiglo je ukupno deset radova koji su prošli potrebnu proceduru dvostruke slijepe recenzije i uredničko-redakcijskih konsultacija. U konačnici, stručni posao koji je odrađen i uokviren u broj koji je pred vama, pokazuje da potencijal i dalje postoji, a da put očuvanja i dodatnog podizanja naučnih i tehničkih standarda časopisa nema alternativu. Važno je napomenuti da, možda, malo veću obimnost nekoliko radova opravdava njihov kvalitet, inovativnost i izvornost prezentiranih istraživačkih rezultata.

Prvi broj *Priloga*, iza jubilarnog, donosi sedam izvornih naučnih radova koji osvjetljavaju nove, do sada potpuno skrivene ili nedovoljno sagledane i interpretirane stranice prošlosti Bosne i Hercegovine i jugoistočne Evrope. Autori i autorice su uložili hvale vrijedan trud koji će čitaoci sigurno prepoznati. Prvi rad potpisuje Enes Dedić, a riječ je o transkripciji odluka Velikog vijeća Dubrovačke Republike koje se odnose na veze s Osmanskom Državom. Autor analizira 17 svezaka fonda *Acta Consilii Maioris* iz Državnog arhiva u Dubrovniku koje se odnose na vremenski period od 1415. do 1506. godine. Dedić je ovim radom učinio veliku uslugu medijavelistima skraćujući im put do dubrovačkog arhivskog blaga bez kojeg nema valjane i naučno potkrijepljene historiografije o srednjem vijeku. Slijede četiri rada koja se odnose na osmansko razdoblje bosanskohercegovačke i balkanske historije. U prvom od njih Sedad Bešlija piše o ukupnim društveno-političkim prilikama u kadiluku Ljubinj tokom 17. stoljeća do izbivanja Velikog bečkog rata / Morejskog rata. U radu se nalaze podaci o različitim aspektima političkog, privrednog, obrazovnog i kulturnog života u jednom pograničnom i ne tako sigurnom kraju u navedenom razdoblju. Faruk Taslidža se fokusira na jedan zanimljiv proces u toku Bečkog rata. Naime, riječ je o aktivnostima bosanskog namjesnika Mustafa-paše Daltabana krajem navedenog rata koji se našao na procjepu između ratnih dejstava i aktivnosti na očuvanju granica Bosanskog ejaleta, s jedne, i vlastite pozicije i karijere, s druge strane. U sljedećem radu, Amir Džinić metodološki inovativno, ali i hrabro, nastoji uporediti društveno-političke prilike u Smederevskom sandžaku i Bosanskom ejaletu u veoma kritičnom historijskom razdoblju na kraju 18-og i početkom 19-og stoljeća. Pri tome, obuhvata širi spektar tema koje imaju lokalni karakter, ali i korelaciju između dvije lokalne sredine, zatim odnos centralnih vlasti i periferije te međunarodni kontekst događaja. Amina Lila i Merjema Imamović pišu o jednom prosvjetno-političkom događaju koji se desio u jeku borbe za kulturno-političku dominaciju na Balkanu u 19. stoljeću, tačnije nastojanja Bugarske, Srbije i Grčke da u svoju korist riješe tzv. *makedonsko pitanje*. Na meti se našla

i srpska škola u Kumanovu čiji je status rješavan u okviru osmanskog pravnog sistema. Sljedeći rad koji se nalazi na stranicama ovog broja *Priloga* odnosi se na historiju Drugog svjetskog rata, a u njemu Sead Vrana detaljno, primarno na osnovu britanske i jugoslavenske arhivske građe, piše o tri faze savezničkih borbenih aktivnosti iznad Bosne i Hercegovine posebno se osvrćući na formiranje Balkanskog ratnog vazduhoplovstva (BAF) u junu 1944. godine. Autor prati ulogu koju je BAF imao u podršci Narodnooslobodilačkoj vojsci i partizanskim jedinicama u posljednjoj fazi antifašističkog oslobođenja zemlje. Posljednji rad napisala je Dženita Sarač-Rujanac koja tematizira pitanje električne energije i elektrifikacije u Bosni i Hercegovini do sredine 1970-ih godina. Autorica navedeno pitanje obrazlaže u kontekstu socijalističkog razvoja i industrijalizacije zemlje, donoseći niz konkretnih podataka o stepenu elektrifikacije pojedinih naselja i domaćinstava te dovodeći ih u vezu s privrednim i ustavnim reformama koje su paralelno bile na dnevnom redu političkih elita u SR Bosni i Hercegovini.

Drugi dio sadržaja *Priloga* pruža priliku stručnoj i široj čitalačkoj javnosti da se upozna s novijim naslovima pretežno bosanskohercegovačke historiografije od antičkih vremena do posljednje decenije 20. stoljeća. Uvjereni smo da će trinaest prikaza različitih monografija, zbornika radova i zbirki izvora koje su ponudili uglavnom mlađi historičari biti inspiracija za cjelovito čitanje prikazanih djela.

Glavni i odgovorni urednik

Dr. Sedad Bešlija

U Sarajevu, 18. 12. 2022.